

Міністерство освіти і науки України
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

БАЛИЧЕВА НАТАЛІЯ ВАСИЛІВНА

УДК 378.018:373.5.011.3-051:62]:37.017:613]](043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО
ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ УЧНІВ ОСНОВНОЇ
ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Умань – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор
Гедзик Андрій Миколайович,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
перший проректор

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Торубара Олексій Миколайович,
Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка, декан технологічного
факультету;

кандидат педагогічних наук
Титаренко Валерій Миколайович,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В. Г. Короленка, старший викладач кафедри
виробничо-інформаційних технологій та безпеки
життєдіяльності.

Захист відбудеться «26» грудня 2019 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 74.053.01 в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини за адресою: 20300, м. Умань, вул. Садова, 2.

Автореферат розісланий «26» листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

С. В. Совгіра

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Перехід України на шлях глибоких соціально-економічних перетворень вимагає нових підходів до підготовки майбутніх учителів та пошуку ефективних форм організації освітнього процесу. Сучасна система освіти України супроводжується суттєвими змінами в педагогічній науці і практиці. У законах України «Про вищу освіту», «Про освіту», проєкті Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 рр., Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року, Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» та ряді інших документів закладено вимоги, що забезпечують демократизацію і гуманізацію освіти. Цими документами визначено головне завдання освіти – створення необхідних умов для формування і розвитку цілісної особистості на основі національної і світової культури, загальнолюдських цінностей.

Успішне розв'язання цих завдань залежить від ставлення держави до сфери освіти, науки і високих технологій. У цьому сенсі життя і діяльність у технологічно насиченому середовищі вимагає від людини адекватного професійного самовизначення, професійної компетентності та мобільності, високого рівня професіоналізації, швидкого професійного становлення та набуття майстерності. З цих позицій підготовка майбутніх учителів технологій до професійної діяльності має виняткове значення.

Оскільки рівень життя суспільства і людини визначається не тільки матеріальними і духовними цінностями, а й станом здоров'я людини і суспільства в цілому, це вимагає спрямування підготовки майбутніх учителів технологій на формування здорового способу життя учнів.

В останні десятиліття здійснено дослідження, спрямовані на пошуки шляхів і способів здоров'язбереження молоді, формування у неї ціннісного ставлення до свого здоров'я. Так, Т. Бойченко, М. Воронов, О. Жабокрицька, Н. Зимівець, С. Лапаєнко, А. Полулях, О. Таранова пропонують валеологізувати зміст освіти, доповнюючи навчальні предмети питаннями, пов'язаними зі збереженням здоров'я людини; О. Вакуленко, Т. Воронцова, Н. Денисенко, Л. Доцюєв, С. Іванова, І. Кенсицька, О. Свириденко вважають за необхідне реалізовувати в закладах загальної середньої освіти освітні програми зі зміцнення здоров'я школярів.

Усвідомлення педагогами (ученими і практиками) зв'язку між здоров'ям учнів і процесом його зміцнення стало причиною появи досить великої кількості досліджень, у яких пропонуються різні підходи до розкриття проблеми підготовки майбутніх учителів, зокрема застосування технологій здоров'язбереження учнів (І. Андросчук, І. Борисова, В. Бородин, О. Ващенко, А. Гедзик, О. Греб, А. Грітченко, В. Єфімова, О. Кібальник, О. Кійло, О. Коберник, В. Ковалько, В. Лозинський, А. Марченко, Н. Опара, О. Остапова, О. Романова, М. Смірнов, О. Согоконь, В. Стасенко, Н. Степанкова, Л. Сущенко, Л. Суярко, В. Титаренко, А. Ткаченко, С. Ткачук, О. Торубара, А. Хлопов, Н. Холодько, В. Чемшит, В. Яковлева та ін.).

Проте сучасного учителя технологій характеризують недостатні здоров'язбережувальні знання для їх реалізації у професійній діяльності, невміння вибудувати систему передачі знань із питань здорового способу життя, невміння показати приклад на особистому досвіді.

На основі аналізу наукових джерел та здоров'язбережувальної практики підготовки майбутніх учителів технологій можна констатувати наявність суперечностей між:

☒ високим рівнем потреби суспільства у здоровому молодому поколінні і недостатньою підготовкою педагогічних кадрів, зокрема вчителів технологій, до забезпечення здоров'язбереження учнів в умовах загальної середньої школи;

☒ потребою в оптимізації процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів і недостатньою теоретичною розробленістю і науково-методичною забезпеченістю цього процесу у закладах вищої освіти;

☒ потребою суспільства у збереженні, зміцненні і формуванні здоров'я школярів і недостатньою готовністю майбутніх учителів технологій до розв'язання цього соціально значущого завдання.

Отже, проблема підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів у закладах вищої освіти потребує спеціального дослідження із урахуванням наявних суперечностей, що зумовило вибір теми дослідження – **«Підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження обраної проблеми здійснювалося відповідно до основних напрямів та завдань наукової теми кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Теорія і методика викладання технічних дисциплін у педагогічних навчальних закладах» (номер державної реєстрації № 0111U007553) та кафедри технологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини «Модернізація змісту, форм і методів навчання технологій в загальноосвітніх навчальних закладах» (номер державної реєстрації № 0111U007551). Тему затверджено вченою радою Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 5 від 22.12.2015).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Гіпотеза дослідження. Підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи відбуватиметься більш ефективно в разі дотримання таких педагогічних умов: стимулювання мотивів, цінностей, потреб здорового способу життя, забезпечення здоров'я та розвитку особистості студента засобами здоров'язбережувального освітнього середовища; актуалізації у студентів знань про зміцнення і підтримку здоров'я школярів, формування у них здорового способу життя через оновлення змісту фахових дисциплін; набуття практичного досвіду з формування здорового способу життя учнів із застосуванням комплексу здоров'язбережувальних освітніх технологій.

У дисертації визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати ступінь розробленості проблеми у психолого-педагогічній літературі, уточнити категоріально-поняттєвий апарат дослідження.
2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні готовності

майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

3. Здійснити діагностику процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

4. Розробити та апробувати модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

5. Теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів технологій.

Предмет дослідження – педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Методи дослідження. У дослідженні використано такі методи: *теоретичні* – аналіз наукової літератури з проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів, що сприяло визначенню об'єкта, предмета, мети та завдань дослідження, уточненню сутності понять «підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи», «готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи»; метод моделювання – для розробки моделі підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи; *емпіричні* – активне спостереження, включена бесіда, тестування, анкетування, поетапна дослідно-експериментальна робота: констатувальний етап – для визначення стану готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи; формувальний – для перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи та інтерпретації результатів дослідження; *статистичні* – методи математичної статистики для аналізу експериментальних даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалася на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. На різних етапах у дослідженні брали участь 351 студент, із них у контрольній групі – 162 особи, експериментальній – 189 осіб, та 23 викладачі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше* обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (стимулювання мотивів, цінностей, потреб здорового способу життя, забезпечення здоров'я та розвитку особистості студента засобами здоров'язбережувального освітнього середовища; актуалізація у студентів знань про зміцнення і підтримку здоров'я школярів, формування у них здорового способу життя через оновлення змісту фахових дисциплін; набуття практичного досвіду з формування здорового способу життя учнів із застосуванням комплексу здоров'язбережувальних освітніх технологій); розроблено модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, яка охоплює такі

блоки: методологічно-цільовий (мета, підходи, принципи), змістово-технологічний (етапи, зміст, форми, методи, технології), оцінно-результативний (критерії, рівні, відповідний результат);

– *уточнено* сутність категоріально-поняттєвого апарату дослідження: «підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи», «готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи»; критерії готовності (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, діяльнісно-технологічний) з відповідними показниками та рівні готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (високий, середній, низький);

– *удосконалено* форми, методи, засоби забезпечення підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи;

– *подальшого розвитку* набули процеси систематизації, класифікації та узагальнення основних етапів підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці авторських навчальних програм та навчально-методичного забезпечення: оновленні змісту дисциплін «Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи проектування і моделювання», «Основи художнього конструювання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи», «Охорона праці та безпека життєдіяльності», проведенні спецсемінарів «Формування здорового способу життя учнів», «Здоров'язберезувальні освітні технології в підготовці майбутніх учителів технологій», вдосконаленні програми педагогічної практики.

Матеріали дослідження можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти при викладанні фахових дисциплін, спецсемінарів для майбутніх учителів технологій; у процесі подальшої підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, у наступних дослідженнях із теорії та методики професійної освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 839 від 24.06.2019), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 1-н від 20.06.2019), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 887 від 29.08.2019).

Особистий внесок автора. У статті «Використання методу проектів у процесі формування здоров'язберігаючих компетенцій учнів на уроках трудового навчання» (у співавторстві з А. М. Гедзиком (2018)) обґрунтовано використання методу проектів на уроках трудового навчання (внесок автора 55 %).

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження обговорювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Освітня галузь „Технологія”: реалії та перспективи» (Умань, 2016); «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2016; 2018); «Актуальні проблеми моделювання ризиків і загроз виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах критичної інфраструктури» (Київ, 2016); «Актуальні питання професійної підготовки майбутніх учителів технологій та інженерів-педагогів у вищих

навчальних закладах» (Глухів, 2016); «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення та підходи» (Дрогобич-Баку-Ужгород, 2017); «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі: літні диспути» (Дніпро, 2019); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти: досвід та перспективи» (Умань, 2015); «Актуальні проблеми професійної та технологічної освіти: досвід та перспективи» (Умань, 2017; 2018; 2019); «Технологія саморегуляції особистості: усунення перешкод особистісного розвитку» (Умань, 2018); «Актуальні проблеми підготовки вчителя трудового навчання та технологій середньої школи: теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2018); «Формування здоров'язберігаючих компетенцій дітей та молоді: проблеми, розвиток, супровід» (Умань, 2019); *регіональних* ☒ «Інноваційні педагогічні технології та їх застосування в початковій школі в контексті реалізації концепції Нової української школи» (Умань, 2018); «Проблеми та шляхи формування професійних компетентностей фахівців до створення безпечних та здорових умов праці» (Умань, 2019).

Результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедри техніко-технологічних дисциплін, охорони праці та безпеки життєдіяльності та наукових конференціях Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (2016–2019).

Публікації. Основні результати дослідження викладено у 11 публікаціях автора (1 – у співавторстві), із них: 6 статей відображають основні наукові результати (2 – у зарубіжному фаховому виданні), 3 – апробаційного характеру, 2 – додатково відображають наукові результати дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (310 найменувань, із них 15 – іноземною мовою), 13 додатків на 87 сторінках. Загальний обсяг роботи становить 355 сторінок, з них 217 сторінок – основного тексту. Робота містить 9 рисунків, 50 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет наукового пошуку; сформульовано гіпотезу, окреслено методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; наведено відомості про впровадження, апробацію результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «*Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи*» – проаналізовано ступінь розробленості проблеми підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи; уточнено категоріально-поняттєвий апарат дослідження; висвітлено особливості підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи в аспекті професійної діяльності.

У документах держав (ВООЗ «Глобальна стратегія „Здоров'я для всіх до 2000 року”», Алма-Атинська декларація, Генеральна програма Всесвітньої організації охорони здоров'я на період з 1984 по 1989 рр. Оттавської Хартії, Джакартська

декларація та XIII сесія Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я, висновки Європейської економічної комісії ООН щодо Стратегії освіти для сталого розвитку, засади європейської політики «Здоров'я-2020: основи Європейської політики на підтримку дій держави і суспільства в інтересах здоров'я і благополуччя» та ін.) наголошується на важливості державної політики, посиленні виховної та просвітницької здоров'язбережувальної роботи серед населення, спрямованої на пропаганду здорового способу життя.

У нормативно-правових документах України (Конституція України, Закони України «Про охорону здоров'я», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про оздоровлення та відпочинок дітей», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст.; Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді, Концепція Державної програми «Здорова дитина» на 2008–2017 рр., Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, Національна програма «Діти України», Державна програма «Вчитель», Указ Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя та ін.) акцентовано увагу на пріоритетності проблеми здоров'язбереження молодого покоління, формуванні у нього здоров'язбережувальної компетентності, збереженні здоров'я у поєднанні з раціональним ставленням до природи.

Дослідження вчених (М. Амосов, Г. Ангеліна, Р. Бутов, О. Веледенська, О. Волошин, В. Звєкова, М. Зубалій, С. Кондратюк, Т. Конькова, Л. Маніна, В. Москаленко, В. Мусієнко, А. Наїн, Е. Нападу, М. Носко, Т. Рябчук, М. Якунчев та ін.) показали, що основні причини погіршення здоров'я серед студентської та учнівської молоді — небале ставлення до особистої культури здоров'я, поширення шкідливих звичок, зневажливе ставлення до власної гігієни тіла, некомпетентність щодо таких захворювань, як гіподинамія та гіпокінезія, нераціональне харчування, погані матеріально-побутові умови та недотримання режиму дня.

У педагогічних, психологічних, соціологічних, філософських, психофізіологічних і медичних дослідженнях серед факторів формування здоров'я провідним визначається здоровий спосіб життя. Науковці (О. Балакірева, Т. Бойченко, І. Брехман, Д. Венедиктов, Р. Винничук, С. Гаркуша, М. Гончаренко, П. Гусак, О. Єжова, С. Коновалова, Л. Лисенко, М. Лук'янченко, Ю. Маляренко, С. Омельченко, В. Оржеховська, Д. Плахитний, В. Сухомлинський, Л. Сущенко, О. Федько, В. Шахненко та ін.) вважають, що здоровий спосіб життя є індивідуалізованою цінністю та включає складові: заняття фізичними вправами, раціональне харчування, відповідальність кожного за підтримання власного здоров'я.

У дослідженнях науковців (Т. Бойченко, І. Борисова, В. Бородін, О. Вакуленко, О. Ващенко, Н. Володько, М. Воронов, Т. Воронцова, Н. Денисенко, Л. Доцюєв, С. Іванова, В. Кібальник, О. Кійло, О. Коберник, В. Ковалько, С. Лапаєнко, А. Марченко, Н. Опара, О. Остапова, О. Романова, О. Свириденко, Н. Смірнов, О. Согоконь, В. Стасенко, Н. Степанкова, Л. Сущенко, А. Хлопов та ін.) зазначено, що корекції з позиції здоров'я піддаються практично всі компоненти освітнього процесу та всі складові системи освіти.

Аналіз наукових джерел із проблеми підготовки майбутніх учителів до забезпечення здоров'я учнів в закладах загальної середньої освіти (Г. Ангеліна, В. Борисов, О. Вишовська, О. Гаращенко, К. Дроздова, Н. Козак, О. Марущак, Т. Наруліна, С. Новописьменний, Т. Орехова, Т. Панасенко, А. Полулях, Ю. Федоренко, О. Федько, Н. Хлус, О. Яременко та ін.) доводить, що саме від їхньої готовності до цього виду діяльності залежить стан здоров'я школярів.

На основі трактування термінів дослідження («здоров'я», «здоров'я людини», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'язбережувальні технології», «здоров'язбережувальне середовище») визначено ключові поняття.

Підготовку майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи розкриваємо як цілісний процес політехнічної, професійно-політехнічної і професійної підготовки, що передбачає засвоєння цінностей і сенсів, оволодіння здоров'яорієнтованими знаннями, вміннями, навичками і досвідом здоров'язбереження, системою організаційно-педагогічних заходів здоров'язбережувальної спрямованості для збереження здоров'я учнів.

Готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи визначаємо як особистісну складову, пов'язану з позитивним ставленням до власного здоров'я, до ведення здорового способу життя, що виражається в наявності фахових та здоров'яорієнтованих знань, умінь, здатностей до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності у напрямі формування здорового способу життя учнів основної школи.

Визначено такі особливості підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи: здійснення за напрямками ☐ політехнічним, професійно-політехнічним і професійним; забезпечення навчання студентів технологічним процесам діяльності в певній галузі народного господарства, що включає три основні компоненти (набуття технологічних знань, формування навичок і вмінь користуватися технологічною документацією і формування умінь будувати технологічний процес); здійснення в три етапи (політехнічна спрямованість, професійно-політехнічна спрямованість, професійна спрямованість); домінування у структурі професійно-особистісних якостей учителя технологій професійно значущих і соціальних для формування здорового способу життя учнів; передбачення формування у суб'єктів освітнього процесу готовності до здоров'ятворення для виконання професійних функцій; побудова змісту навчальної діяльності на уроках технологій на основі «комплексу здоров'я»; застосування здоров'язбережувальних освітніх технологій для формування здорового способу життя учнів на уроках технологій.

У другому розділі – «Діагностика процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи» – здійснено моніторинг стану підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, уточнено критерії, показники та рівні їх готовності до означеної діяльності; розкрито організацію педагогічного експерименту та методику проведення констатувального етапу.

Аналіз змісту фахових дисциплін («Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи проектування і моделювання», «Основи художнього конструювання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи», «Комп'ютерна

графіка»), які забезпечують підготовку майбутніх учителів технологій за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), показав, що він не повною мірою спрямовує підготовку студентів до формування здорового способу життя учнів основної школи, у них не достатньо використовується здоров'язбережувальний аспект.

За результатами дослідження встановлено, що студентам не властива звичка вести здоровий спосіб життя, оскільки вони не в повній мірі володіють базовими знаннями про складові здорового способу життя, про зміцнення та збереження здоров'я, а також не знають правил ведення здорового способу життя, не вміють використовувати знання про здоров'я на практиці, розв'язувати оздоровчі завдання. Можна констатувати, що більшість студентів недостатньо готові до формування здорового способу життя у школярів.

На основі аналізу досліджень із питань підготовки майбутнього вчителя технологій до формування здорового способу життя у школярів в освітній діяльності визначено й обґрунтовано відповідні критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, діяльнісно-технологічний.

Мотиваційно-ціннісний критерій характеризує позитивне ставлення до майбутньої діяльності, прагнення до вдосконалення та має такі показники: упевненість у правильності вибору майбутньої професії, ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності й наявність мотивації та позитивного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності, чітко виражена потреба у формуванні здорового способу життя у школярів, визнання абсолютної необхідності цієї діяльності для збереження і підтримання свого здоров'я, розуміння залежності стану свого здоров'я і здоров'я школярів від ступеня власних «трудових» зусиль.

Когнітивно-інтелектуальний критерій включає спеціальні знання щодо здорового способу життя, зокрема такі показники: обсяг та міцність знань про здоров'я та шляхи його становлення; вміння застосовувати ці знання в діяльності з підтримання свого здоров'я; професійно-педагогічні знання про сутність, цілі, завдання, зміст, засоби, форми і методи процесу виховання здорового способу життя школярів, особливості управління ним; стійка потреба реалізації здоров'язбережувальних знань у практичній діяльності.

Діяльнісно-технологічний критерій визначає практичну готовність студентів до формування здорового способу життя учнів основної школи, визначаючись показниками: прояв діяльнісної активності у творенні свого здоров'я; міцне й усвідомлене оволодіння вміннями у сфері здоров'язбережувальної діяльності, сформованість умінь і навичок організації здорового способу життя у школярів; вміння самостійно планувати заходи щодо здійснення цього процесу, вільне оперування способами практичної здоров'язбережувальної діяльності. Відповідно до визначених критеріїв та показників готовності студентів до формування здорового способу життя в учнів визначено рівні: високий, середній та низький.

Для визначення рівня готовності майбутнього вчителя технологій до формування здорового способу життя у школярів обрано низку методик: за мотиваційно-ціннісним критерієм [1] оцінка особистісних характеристик, своєї поведінки при розв'язанні проблем, визначення рівня мотивації (А. Ванганді); тест на оцінку пріоритетності цілей (М. Мар'їно); методика Т. Елерса для визначення

мотиву досягнення, тести діагностики вольового самоконтролю та самооцінки особистісних досягнень в оволодінні знаннями і вміннями, необхідними для професійного становлення (Е. Зеєр, О. Шахматова), діагностика задоволеності студентом своїми досягненнями (В. Ядов), «Карта оцінки валеологічної грамотності» (Е. Баклушин), «Інформаційна карта способу життя і здоров'я студента» (Т. Карасьова) і «Карта диспансерного обстеження» (А. Фетисова) для виявлення особливостей способу життя студентів; методики дослідження ціннісних орієнтацій особистості М. Рокича та ін.; за когнітивно-інтелектуальним [?] авторські анкети, тести для визначення основних проблем взаємовпливу освіти і здоров'язбережувального середовища в закладі вищої освіти, експертна оцінка творчих завдань; за діяльнісно-технологічним [?] анкета визначення рівня технологічних та проектних умінь, тест «Мої інформаційні вміння», для діагностики творчих здібностей студентів застосовано модифікований тест (Дж. Гілфорд), тест самооцінки методичної культури вчителя, методика Р. Рахівського для виявлення рівня сформованості комунікативних умінь, тест самооцінки (А. Пуні).

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили низький рівень готовності студентів до формування здорового способу життя учнів основної школи за усіма критеріями. За мотиваційно-ціннісним, когнітивно-інтелектуальним, діяльнісно-технологічним критерієм готовності на початковому рівні студенти показали недостатні і низькі якісні характеристики. З цієї причини несформованою виявилася і цілісна готовність.

Вважаємо, що причини низького рівня готовності студентів до формування здорового способу життя у школярів криються в традиційному підході до здійснення освітнього процесу. Переважають технологічні аспекти навчання, що не дозволяє повною мірою підготувати студентів до формування здорового способу життя у школярів. Студенти відчувають труднощі в оцінці фізичного розвитку, працездатності, втоми дітей, у проведенні коригуючої гімнастики для очей; в оцінці, корекції постави і статури; в організації дихальної гімнастики; у регулюванні психоемоційного стану учнів; профілактиці наркоманії, токсикоманії, тютюнопаління, алкоголізму; організації режиму правильного харчування; загартовування організму тощо.

У третьому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи»* – розроблено структурно-функціональну модель, обґрунтовано й зреалізовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи; висвітлено організацію формувального експерименту та здійснено інтерпретацію результатів дослідно-експериментальної роботи.

Розроблена структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя в учнів основної школи інтегрує три блоки: методологічно-цільовий блок об'єднує мету (підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя в учнів основної школи), підходи (системний, аксіологічний, культурологічний, особистісно-діяльнісний, здоров'язбережувальний, синергетичний, технологічний) та принципи навчання (наукового пізнання, загальнодидактичні, принципи

педагогіки здоров'я). Змістово-технологічний блок охоплює етапи (установчий, закріплювальний, узагальнювальний), зміст (дисципліни «Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи проектування і моделювання», «Основи художнього конструювання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи», «Охорона праці та безпека життєдіяльності», спецсемінари «Формування здорового способу життя учнів», «Здоров'язбережувальні освітні технології в підготовці майбутніх учителів технологій», педагогічна практика), форми (лекції, семінарські і практичні заняття, спецсемінари, участь студентів у спортивно-масових заходах, екскурсії, консультації, самостійна робота; позааудиторні заняття в режимі навчального дня і заняття в групах і секціях за інтересами, факультативні курси про здоровий спосіб життя, науково-дослідна робота), методи (мозковий штурм, технічні та винахідницькі завдання, морфологічний аналіз, методи контрольних питань, функціональний аналіз, метод дизайну, творчих проєктів), а також технології (технології, що забезпечують санітарно-гігієнічні умови організації і проведення освітнього процесу; психолого-педагогічні технології здоров'язбереження; технології педагогічного забезпечення здоров'язбережувальної діяльності; інші педагогічні технології із впливом на здоров'я учасників освітнього процесу). Оцінно-результативний блок об'єднує критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, діяльнісно-технологічний), рівні (високий, середній, низький) та відповідний результат (готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя в учнів основної школи).

Особливе місце у структурі моделі займають педагогічні умови, що забезпечують розв'язання задекларованої проблеми: стимулювання мотивів, цінностей, потреб здорового способу життя, забезпечення здоров'я та розвитку особистості студента засобами здоров'язбережувального освітнього середовища; актуалізація у студентів знань про зміцнення і підтримку здоров'я школярів, формування у них здорового способу життя через оновлення змісту фахових дисциплін; набуття практичного досвіду із формування здорового способу життя учнів із застосуванням комплексу здоров'язбережувальних освітніх технологій (рис. 1).

Для реалізація першої умови здійснено поетапну організацію роботи освітнього закладу у підготовці студентів до формування в учнів здорового способу життя, створено і реалізовано систему індивідуальної медико-психологічної та соціально-педагогічної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Використано такі форми: лекції, бесіди, семінари, круглі столи, консультації; проведення днів здоров'я, конкурсів, свят та інших активних заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, створення індивідуальних систем корекції фізичного, психологічного, соціального і морального розвитку студентів із використанням медико-психологічних, соціально-педагогічних оздоровчих заходів, виступи на виховних заходах із залученням фахівців із питань конкретної проблематики; ведення щоденників здоров'я, активні методи навчання у вигляді моделювання значущих педагогічних ситуацій, спрямованих на вироблення орієнтованої основи і основних стратегій майбутньої професійної діяльності, ділової гри, «мозкового штурму» тощо.

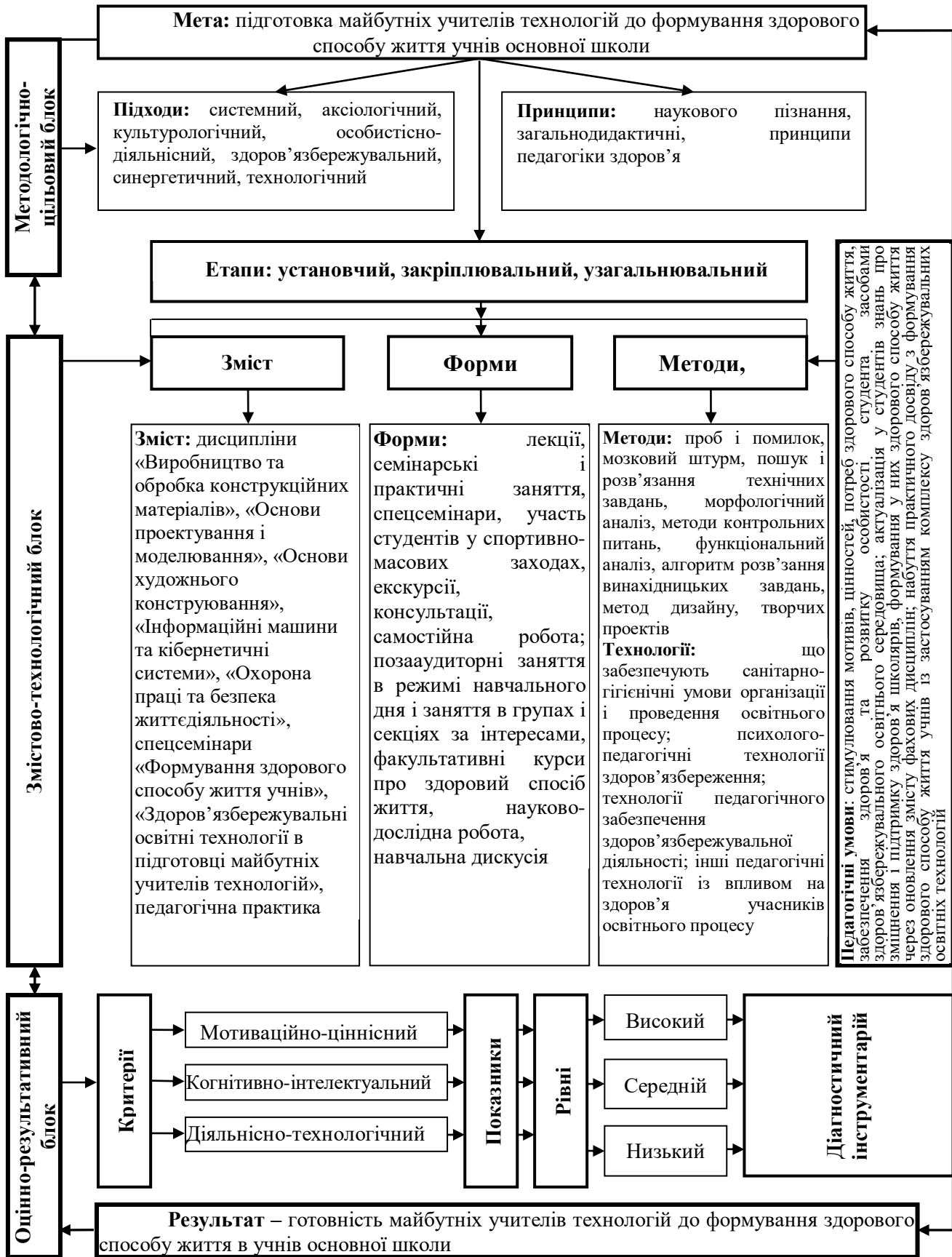

Рис. 1. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи

Друга умова передбачала оновлення змісту дисциплін («Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи проектування і моделювання», «Основи художнього конструювання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи», «Охорона праці та безпека життєдіяльності»); проведення спецсемініарів: «Формування здорового способу життя учнів», «Здоров'язбережувальні освітні технології в підготовці майбутніх учителів технологій». Використано такі форми навчання: проблемні лекції, бесіди, практичні заняття, самостійну роботу, прес-конференції («Освітня галузь „Технологія”, перспективи її розвитку», «Технологічна культура і ми»), творчі завдання («Проаналізуйте ідеї здорового способу життя видатних людей, на підставі аналізу складіть власну програму здоров'язбереження», «Створіть модель ідеального вчителя технологій, який веде здоровий спосіб життя»; «Розробіть програму формування здорового способу життя у школярів» тощо), творчі проекти («Проектування структури здорового способу життя за допомогою предмета „Технології”», «Методи діагностики сформованості здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок у школярів»; «Реалізація проектною здоров'язбережувальною діяльністю учнів у межах освітньої галузі „Технологія”»; «Реалізація активних методів навчання в освітній галузі „Технологія” у напрямі здоров'язбереження»; «Умови і фактори, що впливають на формування здорового способу життя школяра у процесі навчання освітньої галузі „Технологія”»), ведення щоденника професійного зростання; індивідуальну програму корекції і розвитку професійно значущих особистісних якостей, написання міні-твору («Який я вчитель?»), «Творчий портрет учителя», «Учитель і здоровий спосіб життя»), методи (проектів, мікрвикладання, мозкової атаки, морфологічного аналізу, фокальних об'єктів, синектики тощо).

Для реалізації третьої умови використано комплекс здоров'язбережувальних освітніх технологій: оригінальні технології, які характеризуються здоров'ятворчим ефектом (різні види гімнастики, комплекси фізичних і дихальних вправ, психологічні тренінги, розвивальні інтелектуальні ігри); авторські технології, скориговані відповідно до вимог здоров'язбереження («Здоров'язбережувальний освітній біном», технологія кооперації); технології, розроблені на основі власного теоретичного і практичного досвіду здорового способу життя (технології педагогічного забезпечення здоров'язбережувальною діяльністю в процесі підготовки студентів: технологія організації діяльності з формування здоров'язбережувального освітнього середовища та технологія формування особистості студента і збереження його здоров'я).

У результаті експериментальної роботи готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи в експериментальній групі за мотиваційно-ціннісним, когнітивно-інтелектуальним, діяльнісно-технологічним критеріями виявилась на високому рівні, у контрольній групі – середньому. Так, в студентів експериментальної групи після проведення формувального етапу експерименту високий рівень збільшився, порівняно із констатувальним, на 37,0 %; середній – на 3,2 %; низький зменшився на 40,2 %. У контрольній групі високий рівень зріс на 2,5 %; середній – на 11,7 %; низький зменшився на 14,2 %.

Динаміку рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи показано у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (за результатами констатувального та формувального етапів експерименту)

Рівні	Констатувальний етап	Формувальний етап	Приріст	Констатувальний етап	Формувальний етап	Приріст
	Експериментальна група			Контрольна група		
Високий	9 (4,8%)	79 (41,8%)	37,0	7 (4,3%)	11 (6,8%)	2,5
Середній	70 (37,0%)	76 (40,2%)	3,2	58 (35,8%)	77 (47,5%)	11,7
Низький	110 (58,2%)	34 (18,0%)	-40,2	97 (59,9%)	74 (45,7%)	-14,2

Для обробки емпіричних даних використовувалися методи математичної статистики: обчислення процентних співвідношень, оцінка емпіричного розподілу значень показників за допомогою t-критерію Стьюдента, факторний аналіз з використанням критерію Пірсона.

Порівняльний аналіз констатувального та формувального етапів експериментальної роботи показав зміну рівнів готовності до формування здорового способу життя учнів основної школи студентів експериментальної групи із низького на високий, у контрольній – із низького на середній.

Результати експерименту вказують на ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, на значні позитивні зміни в рівнях її сформованості в експериментальній групі.

Вищевказані дані свідчать про досягнення мети експериментальної роботи, розв'язання її завдань, що підтверджує висунуту гіпотезу.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення і розв'язання завдання підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя в учнів основної школи. Результати наукового пошуку послугували підставою для низки аргументованих висновків:

1. Аналіз педагогічних, психологічних, соціологічних, філософських, психофізіологічних і медичних праць показав, що авторами досліджено: значущість здоров'я людей для розвитку людства, особистісну цінність здоров'я для життя кожної конкретної людини, причини погіршення здоров'я студентської молоді та учнів за період навчання, стратегії сприяння покращенню здоров'ю тощо. Їх аналіз показує, що корекції з позиції здоров'я піддаються практично всі компоненти освітнього процесу та всі складові системи освіти, що повною мірою підтверджує актуальність заявленої в дослідженні проблеми.

На основі трактування термінів дослідження («здоров'я», «здоров'я людини», «здоров'язбереження», «здоров'язбережувальна діяльність», «здоров'язбережувальні

технології», «здоров'язбережувальне середовище») визначено ключові поняття: «підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи», «готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи».

Підготовку майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи розкриваємо як цілісний процес політехнічної, професійно-політехнічної і професійної підготовки, що передбачає засвоєння цінностей і сенсів, оволодіння здоров'яорієнтованими знаннями, вміннями, навичками і досвідом здоров'язбереження, системою організаційно-педагогічних заходів здоров'язбережувальної спрямованості для збереження здоров'я учнів.

Готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи визначаємо як особистісну складову, пов'язану з позитивним ставленням до власного здоров'я, до ведення здорового способу життя, що виражається в наявності фахових та здоров'яорієнтованих знань, умінь, здатностей до використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності у напрямі формування здорового способу життя учнів основної школи.

2. Визначено критерії готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя в учнів та їх показники: мотиваційно-ціннісний (упевненість у правильності вибору майбутньої професії, ціннісне ставлення до майбутньої професійної діяльності та наявність мотивації і позитивного ставлення до здоров'язбережувальної діяльності, чітко виражена потреба у формуванні здорового способу життя у школярів, визнання абсолютної необхідності цієї діяльності для збереження і підтримання свого здоров'я, розуміння залежності стану свого здоров'я і здоров'я школярів від ступеня власних «трудових» зусиль); когнітивно-інтелектуальний (обсяг та міцність знань про здоров'я та шляхи його становлення; вміння застосовувати ці знання в діяльності з підтримання свого здоров'я; професійно-педагогічні знання про сутність, цілі, завдання, зміст, засоби, форми і методи процесу виховання здорового способу життя школярів, особливості управління ними; стійка потреба у реалізації здоров'язбережувальних знань в практичній діяльності); діяльнісно-технологічний (прояв діяльнісної активності у творенні свого здоров'я, міцне й усвідомлене оволодіння вміннями у сфері здоров'язбережувальної діяльності, сформованість умінь і навичок організації здорового способу життя у школярів; уміння самостійно планувати заходи щодо здійснення цього процесу, вільне оперування способами практичної здоров'язбережувальної діяльності). На основі визначених критеріїв та показників схарактеризовано рівні готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя у школярів: високий, середній та низький.

3. Здійснено діагностику процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя школярів, яка включала моніторингове дослідження та констатувальний етап експерименту. Результати моніторингу показали, що студенти відзначають труднощі, пов'язані з недостатністю здоров'язбережувальних знань і умінь у період їхнього навчання у закладах вищої освіти, відсутністю матеріально-технічної бази для цієї діяльності тощо.

Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів

основної школи за усіма критеріями сформована на низькому рівні. Причини низького рівня криються у традиційному підході до здійснення освітнього процесу в педагогічних закладах освіти. Студенти відчують труднощі у поєднанні їх технологічної підготовки з оцінкою фізичного розвитку, працездатності, рівня втоми дітей, у проведенні коригуючої гімнастики для очей; в оцінці, корекції постави і статури; в організації дихальної гімнастики; у регулюванні психоемоційного стану учнів; профілактиці наркоманії, токсикоманії, тютюнопаління, алкоголізму; організації режиму правильного харчування; загартовування організму тощо.

Крім того, студентам не властива звичка вести здоровий спосіб життя, оскільки вони не в повній мірі володіють базовими знаннями про складові здорового способу життя, про зміцнення та збереження здоров'я, а також не знають правил ведення здорового способу життя, не вміють використовувати знання про здоров'я на практиці, розв'язувати оздоровчі завдання.

4. Розроблено та апробовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, яка інтегрує три блоки: методологічно-цільовий, змістово-технологічний, оцінно-результативний. Методологічно-цільовий блок об'єднує мету, підходи та принципи; змістово-технологічний блок охоплює етапи, зміст, форми, методи, технології; оцінно-результативний блок об'єднує критерії, рівні та відповідний результат.

5. Визначено й зреалізовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування в учнів здорового способу життя.

Реалізація першої умови ☐ стимулювання мотивів, цінностей, потреб здорового способу життя, забезпечення здоров'я та розвитку особистості студента засобами здоров'язбережувального освітнього середовища ☐ забезпечувалася поетапною організацією роботи освітнього закладу у підготовці студентів до формування в учнів здорового способу життя, створенням і реалізацією системи індивідуальної медико-психологічної та соціально-педагогічної підтримки всіх учасників освітнього процесу; упровадженням таких форм: лекції, бесіди, семінари, круглі столи, консультації; проведення днів здоров'я, конкурсів, свят та інших активних заходів, спрямованих на пропаганду здорового способу життя, створенням індивідуальних систем корекції фізичного, психологічного, соціального і морального розвитку студентів із використанням медико-психологічних, соціально-педагогічних оздоровчих заходів, організацією виступів на виховних заходах із залученням вузьких фахівців; веденням щоденників здоров'я; упровадженням активних методів навчання у вигляді моделювання значущих педагогічних ситуацій, спрямованих на вироблення орієнтованої основи і основних стратегій майбутньої професійно педагогічної діяльності, ділової гри, «мозкового штурму» тощо.

Друга умова ☐ актуалізація у студентів знань про зміцнення і підтримку здоров'я школярів, формування у них здорового способу життя через оновлення змісту фахових дисциплін ☐ реалізовувалася через оновлення змісту дисциплін («Виробництво та обробка конструкційних матеріалів», «Основи проектування і моделювання», «Основи художнього конструювання», «Інформаційні машини та кібернетичні системи», «Охорона праці та безпека життєдіяльності»); проведення

спецсеминарів: «Формування здорового способу життя учнів», «Здоров'язбережувальні освітні технології в підготовці майбутніх учителів технологій»; за допомогою таких форм: проблемні лекції, бесіди, практичні заняття, самостійна робота, прес-конференції («Освітня галузь „Технологія”, перспективи її розвитку», «Технологічна культура і ми»), творчі завдання («Проаналізуйте ідеї здорового способу життя видатних людей, на підставі аналізу складіть власну програму здоров'язбереження», «Створіть модель ідеального вчителя технологій, який веде здоровий спосіб життя»); «Розробіть програму формування здорового способу життя у школярів» тощо), творчі проекти («Проектування структури здорового способу життя за допомогою предмета „Технологія”», «Методи діагностики сформованості здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок у школярів»; «Реалізація проектної здоров'язбережувальної діяльності учнів у межах освітньої галузі «Технологія»; «Реалізація проектної здоров'язбережувальної діяльності учнів у межах освітньої галузі „Технологія”»; «Реалізація активних методів навчання в освітній галузі „Технологія” у напрямі здоров'язбереження»; «Умови і фактори, що впливають на формування здорового способу життя школяра у процесі навчання освітньої галузі „Технологія”»), ведення щоденника професійного зростання, індивідуальну програму корекції і розвитку професійно значущих особистісних якостей, написання міні-твору («Який я вчитель?»), «Творчий портрет учителя», «Учитель і здоровий спосіб життя»), методи (проектів, мікрОВикладання, мозкової атаки, морфологічного аналізу, фокальних об'єктів, синектики тощо).

Третя умова ☐ набуття практичного досвіду з формування здорового способу життя учнів із застосуванням комплексу здоров'язбережувальних освітніх технологій ☐ реалізовувалася на основі використання комплексу здоров'язбережувальних освітніх технологій: оригінальних технологій, які володіють здоров'ятворчим ефектом (різні види гімнастики, комплекси фізичних і дихальних вправ, психологічні тренінги, розвивальні інтелектуальні ігри); авторські технології, скориговані відповідно до вимог здоров'язбереження («Здоров'язбережувальний освітній біном», технологія кооперації); технології, розроблені на основі власного теоретичного і практичного досвіду здорового способу життя (технології педагогічного забезпечення здоров'язбережувальної діяльності в процесі підготовки студентів: технологія організації діяльності з формування здоров'язбережувального освітнього середовища та технологія формування особистості студента і збереження його здоров'я).

Ефективність педагогічних умов доведено результатами формувального етапу експерименту: у студентів експериментальної групи високий рівень готовності збільшився, порівняно із констатувальним етапом, на 37,0 %; середній – на 3,2 %; низький зменшився на 40,2 %. У контрольній групі високий рівень готовності зріс на 2,5 %; середній – на 11,7 %; низький зменшився на 14,2 %.

Порівняльний аналіз констатувального та формувального етапів експериментальної роботи показав зміну рівнів готовності до формування здорового способу життя учнів основної школи студентів експериментальної групи із низького на високий, в контрольній – із низького на середній.

Результати експерименту вказують на ефективність педагогічних умов

підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, на значні позитивні зміни в рівнях її сформованості в експериментальній групі.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми дослідження. Перспективу подальших досліджень убачаємо в таких напрямках: виявлення здоров'язбережувального потенціалу освітньої галузі «Технологія»; обґрунтування системи навчальних і виробничих практик майбутніх учителів технологій у здоров'язбережувальному аспекті, обґрунтування змісту підготовки майбутніх учителів технологій до формування валеологічної грамотності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Баличева Н. В. Особливості формування здорового способу життя учнів основної школи. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ-Вінниця; 2016. Вип. 47. С. 33–36.
2. Баличева Н. В. Змістова характеристика ключових понять здорового способу життя. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань, 2017. Вип. 1. С. 16–23.
3. Гедзик А. М., Баличева Н. В. Використання методу проектів у процесі формування здоров'язберігаючих компетенцій учнів на уроках трудового навчання. *Молодь і ринок*. 2018. № 11(166). С. 32–37.
4. Баличева Н. В. Модель підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. Умань, 2018. Вип. 18. С. 379–388.
5. Баличева Н. В. Критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. *Jurnalul umanistic al Nistrului*. 2018. No 1. P. 5–8.
6. Баличева Н. В. Проблема підготовки майбутнього вчителя технологій до формування навичок ведення здорового способу життя в учнів основної школи. *Sciences of Europe*. 2019. Vol. 3, No 41. P. 17–22.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Баличева Н. В. Основи ергономіки в процесі організації роботи вчителя. *Актуальні проблеми технологічної та професійної освіти: досвід та перспективи: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 27–29 квіт. 2015 р.)*. Умань, 2015. С. 7–9.
8. Баличева Н. В. Загартовування організму – запорука здоров'я. *Формування здоров'язберігаючих компетенцій дітей та молоді: проблеми, розвиток, супровід: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 18 квіт. 2019 р.)*. Умань: Візаві, 2019. Вип. IV. С. 38-39.
9. Баличева Н. В. Раціональне та збалансоване харчування як компонент здорового способу життя дітей та молоді. *Way Science: матеріали I Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.: «Інтеграція освіти, науки та бізнесу в сучасному середовищі:*

літні диспути» (Дніпро, 1–2 серпня 2019 р.). Дніпро, 2019. С. 28–34.

Наукові праці, які додатково відображають результати дослідження

10. Баличева Н. В. Охорона праці та безпека життєдіяльності: методичні вказівки до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання. Умань: Візаві, 2019. 12 с.

11. Баличева Н. В. Охорона праці та безпека життєдіяльності: словник-довідник: навч. посіб. Умань: Візаві, 2019. 72 с.

АНОТАЦІЇ

Баличева Н. В. Підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань, 2019.

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення і розв’язання завдання підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи. Доведено актуальність теми, проаналізовано ступінь її розроблення. Розкрито сутність понять: «підготовка майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи», «готовність майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи». Уточнено критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інтелектуальний, діяльнісно-технологічний), їх показники та рівні готовності майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (високий, середній, низький). Здійснено діагностику процесу підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи, яка включала моніторинг та констатувальний етап експерименту.

Визначено і зреалізовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування здорового способу життя учнів основної школи (стимулювання мотивів, цінностей, потреб здорового способу життя, забезпечення здоров’я та розвитку особистості студента засобами здоров’язбережувального освітнього середовища; актуалізація у студентів знань про зміцнення і підтримку здоров’я школярів, формування у них здорового способу життя через оновлення змісту фахових дисциплін; набуття практичного досвіду з формування здорового способу життя учнів із застосуванням комплексу здоров’язбережувальних освітніх технологій).

Ефективність педагогічних умов доведено результатами формувального етапу експерименту: в експериментальній групі збільшилася кількість студентів із високим рівнем готовності до формування здорового способу життя учнів основної школи, тоді як у контрольній групі аналогічний показник значно не збільшився.

Ключові слова: підготовка, майбутні учителі технологій, здоровий спосіб життя, учні основної школи, здоров’язбереження, здоров’язбережувальні технології, здоров’язбережувальне освітнє середовище.

Balycheva N. V. Preparation of future technology teachers for the formation of healthy lifestyles in primary school students. ☒ Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate of Pedagogical Sciences Degree in Specialty 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Education». ☒ Pavel Tychna Uman State Pedagogical University, Uman, 2019.

The dissertation presents the results of theoretical generalization and solution of the task of preparing future technology teachers to form a healthy lifestyle for primary school students. The relevance of the topic is proved, the state of its development is analyzed. The essence of the concepts has been clarified: “Formation of healthy lifestyle of primary school students”, “Preparation of future technology teachers for forming healthy lifestyle of primary school students”, “Willingness of future technology teachers for forming healthy lifestyle of primary school students”. The criteria (motivational-value, cognitive-intellectual, activity-technological), their indicators and levels of readiness of future technology teachers to form a healthy lifestyle of primary school students (high, medium, low) have been clarified. The readiness of future technology teachers to form a healthy lifestyle for primary school students was diagnosed, which included monitoring and the final stage of the experiment. In the dissertation pedagogical conditions of preparation of future teachers of technologies for formation of healthy lifestyle of primary school students (stimulation of motives, values, needs of healthy lifestyle, maintenance of health and development of student’s personality on the basis of creating a healthy educational environment are updated; on strengthening and maintaining the health of students, forming healthy lifestyles through upgrading professional disciplines; engaging students in wellness activities to gain experience in forming healthy lifestyles for students through health-saving educational technologies).

The realization of the first condition was ensured by the gradual organization of the work of the educational institution in the preparation of future teachers of technology for the formation of healthy lifestyles for students (diagnostic, formative, final), creation and implementation of the system of individual medical-psychological and social-pedagogical support of all participants of the educational process. The following forms were used: lectures, talks, seminars, round tables, consultations on problems of preservation and promotion of health, prevention of bad habits; conducting health days, competitions, holidays and other active activities aimed at promoting healthy lifestyles, creating individual systems of correction of students’ physical, psychological, social and moral development using a complex of medical, psychological, social and pedagogical health events, performances at educational establishments events involving specific specialists on specific issues; maintaining health diaries, systematically working with children with disabilities and children with disabilities who attend special medical groups under the supervision of health professionals; active teaching methods in the form of modeling of significant pedagogical situations aimed at developing an oriented basis and basic strategies of future professional pedagogical activity, business game, brainstorming, etc.

The second condition was realized through updating the content of the disciplines: «Production and processing of structural materials», «Fundamentals of design and modeling», «Fundamentals of artistic design», «Information machines and cybernetic systems», «Computer graphics» topics: «Personal qualities of technology teacher»,

«Health Saving Educational Technologies», «General Principles of Designing Healthy Lifestyle», «Designing Healthy Lifestyle», «Problems of Health Saving in Technological Environment», «Fundamentals of Professional Health technology teacher», holding special seminars: «Forming a healthy lifestyle for students», «Health-saving educational technologies in the preparation of future technology teachers». The following forms were used: problematic lectures, conversations, practical classes, independent work, press conferences («Educational branch «Technology», prospects of its development», «Technological culture and we»), creative tasks («Analyze the ideas of healthy lifestyle of outstanding people», based on the analysis, build your own health program, «Create a model of the ideal technology teacher leading a healthy lifestyle», etc.), creative projects («Designing a healthy lifestyle structure with the subject «Technology», «Diagnosis methods joints of formation of health-saving knowledge, skills, skills of students», etc.), keeping a diary of professional growth, individual program of correction and development of professionally significant personal qualities, writing a mini-work («What kind of teacher am I?», «Creative portrait of a teacher», «Teacher and healthy lifestyle»), methods: projects, micro-teaching, brainstorming, morphological analysis, focal objects, synectics and more.

The third condition was realized through the use of a complex of health-saving educational technologies: original technologies that have a health-giving effect (different types of gymnastics, complexes of physical and respiratory exercises, psychological trainings, developing intellectual games); copyright technologies adapted to health requirements (Healthy Education Bin, Cooperative Technology); technologies developed on the basis of own theoretical and practical experience of healthy lifestyle (technologies of pedagogical maintenance of health saving activity in the process of preparation of future teachers of technologies: technology of organization of activity on formation of health saving educational environment and technology of formation of student's personality and preservation of his health).

The effectiveness of pedagogical conditions was proved by the results of a formative experiment: in the students of the EG the high level increased by 37.0% compared to the final stage; the average \bar{x} by 3.2%; the low decreased by 40.2% \bar{x} 11.7%; the low decreased by 14.2%.

Keywords: preparation, future technology teachers, healthy lifestyles, primary school students, health saving, health saving technologies, health saving educational environment.

Видається в авторській редакції

Підписано до друку 19.11.2019 р. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 0,9

Тираж 120 прим. Замовлення № 058

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Садова, 2

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavisadova@gmail.com